

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช
และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

วริตตา ศรีรัตน

ปฐมลิขิต: การก่อร่างสร้าง “อนุสรณ์สถานแห่งความระทมทุกข์
และความกล้าหาญ” ด้วยปลายปากกา

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช (Svetlana Alexievich) นักหนังสือพิมพ์
ชาวเบลารุสเชื้อสายยูเครนวัย 67 ปี เป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม
ประจำปีพ.ศ. 2558 ถ้อยแถลงอย่างเป็นทางการของคณะกรรมการรางวัล
โนเบลบ่งชี้ว่าสเวียตลانا อเล็กซีเยวิชสมควรได้รับรางวัลเนื่องจากเธอได้ผลิต
“งานเขียนแห่งเสียงประสาน” บอกเล่าเรื่องราวหลากหลาย และงานเขียนที่เป็น
“อนุสรณ์สถานแห่งความระทมทุกข์และความกล้าหาญแห่งยุคสมัยของเรา”
 (“for her polyphonic writings, a monument to suffering and courage
in our time”)¹ ผลงานอันโดดเด่นของสเวียตลانا อเล็กซีเยวิช ได้แก่

1. *У войны не женское лицо* [อุ วอยนี่ เน เซนสเกเย ลิตโซ] หรือ
“สงครามไซร์ไร้ใบหน้าแห่งสตรี”²

ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2530 ชื่อฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ *War's Un-
womanly Face* (ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2531) เป็นเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์
ของผู้หญิงในกองทัพโซเวียตสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้รอดชีวิตและต้องจัดการ

¹ “The Nobel Prize in Literature 2015 Press Release”. Nobelprize.org.
8 October 2015. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2015/press.html บทแปลภาษาไทยจากตัวหนังสือทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

² ส่วนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

สเวียตลানা อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

ชีวิตและปรับตัวเข้ากับโลกหลังสงคราม สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชย้ำว่าหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวของผู้หญิงสามัญชนคนธรรมดาทั้งหลายผู้ผ่านทั้งสมรภูมิมิรบและสมรภูมิชีวิต ผู้หญิงที่นอกจากจะมีชีวิตอยู่เพื่อตนเองและความสูญเสียในอดีตแล้วยังมีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อครอบครัวที่ตนเองได้สร้างขึ้นหลังผ่านสงครามอันโหดร้ายอีกด้วย:

ส่วนข้อมูลเนื้อหาของหนังสือและหลักการที่เกี่ยวข้องนั้น ฉันตั้งใจเลี่ยงทหารพลซุ่มยิงที่มีชื่อเสียงหรือนักบินหรือทหารในกองกำลังต่างๆ ที่เป็นที่รู้จัก เพราะมีเขียนเกี่ยวกับพวกเขาแล้วมากมาย “พวกเราเป็นผู้หญิงธรรมดาที่ทำงานในกองทัพ เหมือนหลายๆ คน” ฉันได้ยินประโยคนี้นี้มากกว่าหนึ่งครั้ง และฉันกำลังเสาะหาผู้คนธรรมดาแบบนี้เพราะความทรงจำของพวกเขาช่วยก่อร่างสร้างคลังแห่งสิ่งที่เราเรียกกันว่าความทรงจำของผู้คน “ถ้าคุณมองสงครามผ่านสายตาของเรา สายตาของผู้หญิง สงครามดูจะเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุดที่สามารถจินตนาการได้” สิบเอกหญิง อเล็กซานดรา อีโอสีฟอฟนา มิชูดินา ลังกัดกรมแพทย์ทหาร นี่คือนักพูดของผู้หญิงคนธรรมดาคนหนึ่งที่อยู่พื้นที่ฝาสมากรวมสงครามมาตลอด หลังสงครามก็แต่งงาน มีลูกสามคน และตอนนี้กำลังช่วยเลี้ยงหลาน คำพูดเหล่านี้คือแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังหนังสือเล่มนี้

[As to the material included in the book and the principle involved, I deliberately avoided famous snipers or renowned pilots or partisans, as quite a lot had already been written about them. “We were ordinary girls who served in the army, like many others,” I heard more than once. And I was looking for exactly such people, because their memories make up the treasure-house of what we call the people’s memory. “If you look at the war with our eyes, women’s eyes, it would seem the most dreadful thing

imaginable,” said Sergeant Alexandra Iosifovna Mishutina, medical orderly. These words of an ordinary woman who fought all through the war, then married and had three children, and is now helping to bring up her grandchildren, convey the idea underlying the book.]³

2. Цинковые мальчики [ซินโกเว มัลชีกี หรือ “เด็กหนุ่มหุ้มสังกะสี”]⁴

ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2534 ชื่อฉบับแปลภาษาอังกฤษได้แก่ *Zinky Boys: Soviet Voices from the Afghanistan War* (ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2535) และ *Zinky Boys: Soviet Voices from a Forgotten War* (ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2535) เป็นเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ของทหารและผู้ที่เคยอาศัยและทำงานที่อัฟกานิสถานช่วงสงครามโซเวียตในอัฟกานิสถาน ระหว่างปี พ.ศ. 2522-2532 ซึ่งมีผู้บาดเจ็บและล้มตายถึง 50,000 คน ระเบิดโซเวียตได้สั่งการให้สื่อต่างๆ สร้างภาพสงครามว่าดำเนินการไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวอัฟกานิสถานโดยทหารนั้นไปช่วยก่อร่างสร้างรัฐสังคมนิยมอันเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งได้ล้างสมองและสั่งการให้ทหารและผู้เกี่ยวข้องในสงครามเก็บความลับเกี่ยวกับความเป็นจริงที่ไปประสบที่อัฟกานิสถาน สั่งห้ามเปิดเผยและเปิดโปงความไร้เหตุผลป่าเถื่อนของสงครามนี้ ที่น่าเศร้าที่สุดคือเมื่อเหล่าทหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายหนุ่มอายุราว 18-20 ปีนั้นเสียชีวิต ทหารจะนำร่างบรรจุไปในโลงสังกะสีและ “ปิดตาย” อันหมายความว่าครอบครัวของผู้เสียชีวิตไม่มีแม้แต่สิทธิที่จะขอเปิดโลงศพเพื่ออำลาบุคคลอันเป็นที่รัก นี้เองเป็นที่มาของชื่อหนังสือ

³ Alexievich, Svetlana. “Introduction (from War’s Unwomanly Face by Svetlana Alexievich)”. Trans. Keith Hammond and Lyudmilla Lezhneva. marxists.org. Transcribed and HTML Markup. Sally Ryan. <https://www.marxists.org/subject/women/subject/war/wuf00.htm> บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

⁴ ส่วนวนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

[The first thing I knew about it was when a captain from headquarters arrived.

'Try to be strong, mother...' That's what he called me.

'Where is my son?'

'Here in Minsk. They're bringing him now.'

I fell to the floor. 'My little sunshine. My little sunshine.' I got up and threw myself at the captain. 'Why are you alive and my son dead? You're big and strong and he's so small. You're a man and he's just a boy. Why are you alive?'

They brought in the coffin. I collapsed over it. I wanted to lay him out but they wouldn't allow us to open the coffin to see him, touch him... Did they find a uniform to fit him?]⁶

3. *Чернобыльская молитва* [เชอร์โนบิลสกายา มาลิตวา] หรือ "บทภาวนาแห่งเชอร์โนบิล"⁷

ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2540 ชื่อฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster* (ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2548) เป็นเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสูญเสียในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพ บุคคลอันเป็นที่รัก ที่อยู่อาศัยและแม้กระทั่งความทรงจำ อันเป็นผลจากภัยพิบัติเชอร์โนบิลซึ่งเกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2529 เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ เช่นเดียวกับเรื่อง *เด็กหนุ่มหุ้มหุ้มสังกะสี* บ่งชี้ว่าทางการนั้นได้บิดเบือนความจริงในวิถีอันป่าเถื่อนและเลวร้าย เหตุของการทรยศหักหลังคือผู้คนธรรมดาไร้อำนาจที่ต้องสูญเสียแทบจะทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต: "ในช่วงเวลา

⁶ Alexievich, Svetlana. *Zinky Boys: Soviet Voices from the Afghanistan War*. Trans. Julia and Robin Whitby. Intro. Larry Heineman (New York: W.W. Norton & Company, 1992), p. 52. บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

⁷ ส่วนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

อันสื่อนัยความหลอกลวงของโฆษณาชวนเชื่อที่มีส่วนรับผิดชอบการตายและความสูญเสียอันยิ่งใหญ่: “ไม่มีใครอธิบายสาเหตุและรายละเอียดการเสียชีวิต งานศพนั้นจัดตอนกลางคืนเพื่อลดจำนวนฝูงชน และศิลาหลุมฝังศพนั้นจารึกถ้อยคำดังนี้ “เสียชีวิตขณะปฏิบัติหน้าที่ด้านวิชาชีพ” ซึ่งกลายเป็นการเปลี่ยนคำของความหมายที่แท้จริง นั่นคือ เสียชีวิตระหว่างการรบ [No explanation for the deaths was given; the funerals were conducted at night to keep down the crowd; and the tombstones were inscribed with the words ‘Died fulfilling his international duty’, which became the euphemism for Killed-in-Action.]”⁵ ความไม่เป็นธรรมและการกดขี่ข่มเหงประชาชนได้เปลี่ยนชีวิตผู้คนธรรมดาอย่างแม่ของทหารนายหนึ่งโดยสิ้นเชิง ดังนี้:

ครูแรกที่ฉันรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นคือตอนที่ร้อยเอกคนหนึ่งจากศูนย์
บัญชาการเดินทางมาถึง

‘พยายามทำใจดีๆ ไว้ครับ คุณแม่...’ นั่นเป็นคำที่เขาใช้เรียกฉัน

‘ลูกชายของฉันอยู่ที่ไหน’

‘อยู่ที่นี้ ที่มินสค์ พวกเขากำลังพาลูกชายแม่มาตอนนี้’

ฉันทรุดลงไปกับพื้น ‘แสงสว่างน้อยๆ ของฉัน แสงสว่างน้อยๆ ของฉัน’ ฉันลุกยืนและกระโจนไปที่ร้อยเอกคนนั้น ‘ทำไมแกรอด แต่ลูกชายของฉันตาย แกตัวใหญ่แข็งแรง ลูกชายของฉันตัวเล็กนิดเดียว แกเป็นผู้ชายเต็มตัวแต่ลูกชายฉันเป็นแค่เด็กคนหนึ่ง ทำไมแกถึงรอดกลับมา’

มีคนนำหีบศพเข้ามา ฉันโถมตัวลงไปทีโลง ฉันอยากจะนำร่างลูกออกมาจัดนอนแผ่(ให้เห็นกับตา)แต่พวกเขาไม่ยอมให้เราเปิดโลงเพื่อที่จะมองหน้าลูก จับตัวลูก... พวกมันได้จัดหาเครื่องแบบที่ขนาดพอดีกับตัวลูกหรือเปล่า

---

⁵ Heinemann, Larry. “Introduction”. *Zinky Boys: Soviet Voices from the Afghanistan War*. Svetlana Alexievich, Trans. Julia and Robin Whitby. Intro. Larry Heinemann (New York: W.W. Norton & Company, 1992), p. x. บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

สิบวันแรกที่สำคัญยิ่ง เมื่อแกนเครื่องปฏิกรณ์นั้นกำลังลุกไหม้และส่งสารกัมมันตภาพรังสีร้ายแรงมายังบริเวณใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง ทางการได้อ้างอ้างว่าเข้าควบคุมสถานการณ์ได้เรียบร้อยแล้ว [In the crucial first ten days, when the reactor core was burning and releasing a steady stream of highly radioactive material into the surrounding area, the authorities repeatedly claimed that the situation was under control.]⁸ นี่เป็นการโกหกหลอกลวงประชาชนโดยระบอบเบ็ดเสร็จนิยมที่มีเพียงเข้าชั้นก่ออาชญากรรม แต่สะท้อนให้เห็นถึงความไร้มนุษยธรรมและไม่ใส่ใจประชาชนของตน สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชใช้เวลากว่าสามปีในการสัมภาษณ์รวบรวมเรื่องราวชีวิตของผู้ที่เป็น “คนธรรมดาสามัญผู้ตอบคำถามที่สำคัญที่สุด [ordinary people answering the most important questions]”⁹ คำถามเกี่ยวกับความสูญเสีย ความรัก ความตาย ความสุข ความทุกข์ทั้งหมดนี้เป็นแก่นและหัวใจแห่งมนุษยชาติ เช่นเดียวกับที่เซอร์โนบิลกลายเป็นแก่นแกนหลักแห่งชีวิตของพวกเขาแม้ทางการจะบังคับให้พวกเขาลืมทุกสิ่งทุกอย่างก็ตาม สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชเองนั้นก็ประสบกับความสูญเสียและโศกนาฏกรรมอันเป็นผลจากอุบัติเหตุเซอร์โนบิลเช่นกัน มารดาของเธอตาบอดและน้องสาวเสียชีวิตเพราะเหตุการณ์ดังกล่าว¹⁰

⁸ Gessen, Keith. “Translator’s Preface”. *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster*. Svetlana Alexievich. Trans. and Preface. Keith Gessen (New York: Picador, 2006), p. xi. บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

⁹ Alexievich, Svetlana. *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster*. Trans. and Preface. Keith Gessen (New York: Picador, 2006), p. 236. บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

¹⁰ von Nahmen, Alexandra. “Writing for Peace: How Mighty is the Pen?”. In the Interview: The Award-Winning Writer Svetlana Alexievich. Deutsche Welle. 12 October 2013. <http://www.dw.com/en/writing-for-peace-how-mighty-is-the-pen/a-17154291>

ในเรื่องเล่าที่ชื่อว่า “บทพูดเดี่ยวเกี่ยวกับชีวิตทั้งชีวิตที่ลิขิตบนบานประตู” [Monologue about a Whole Life Written Down on Doors]¹¹ อันเป็นเรื่องราวของพ่อคนหนึ่งที่มีเพียงต้องสูญเสียบ้าน ต้องสูญเสียลูกสาวเพราะพิษกัมมันตรังสี แต่ยังคงต้องสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นคนโดยหลังจากที่ถูกสั่งให้อพยพแล้ว ผู้คนในเมืองใหม่ที่ตนอาศัยอยู่นั้นมองคนที่มาจากเชอร์โนบิลอย่างตนและครอบครัวอย่างเคลือบแคลงสงสัย นอกจากนี้ เมื่ออพยพออกจากบ้านโดยไม่ได้นำทรัพย์สินอะไรติดตัวไปเลย เขาตั้งใจกลับไป “ขโมย” ทรัพย์สินที่มีค่าที่สุดจากบ้านของตนเอง นั่นคือ บานประตูอันเป็นมรดกตกทอดในครอบครัว:

ประตูของเรา—มันเป็นเครื่องรางของพวกเรา เป็นสมบัติตกทอดของครอบครัว รางพ่อของฉันนอนแผ่บนประตู ฉันไม่รู้ว่าจะธรรมเนียมนี้เป็นของใคร มันไม่เป็นแบบนี้ไปหมดทุกที่ แต่แม่ของฉันบอกว่าจะต้องวางรางคนตายไปบนประตูบ้านตัวเอง

[Our door—it's our talisman, it's a family relic. My father lay on this door. I don't know whose tradition this is. It's not like that everywhere. But my mother told me that the deceased must be placed on the door of his home.]¹²

ความย้อนแย้งของสถานการณ์สะท้อนในตอนที่เขาถูกตำรวจไล่ล่าว่าเป็นหัวขโมยคนหนึ่ง ราวกับว่าบ้านที่เขาไปเยือนนั้นไม่ใช่บ้านของเขาจริงๆ เมื่อได้ประตูบานนั้นมา เขาก็ต้องนำมาใช้ลูกสาวของตัวเองตามขนบของครอบครัว การเล่าเรื่องราวนี้แม้จะเจ็บปวด แม้จะไม่อาจทำให้ลูกสาวฟื้นคืนชีพ แม้จะไม่อาจกู้ชีวิตที่สูญหายไปกับเมืองที่ปิดตาย แม้จะไม่อาจได้ตอบความโศกหลอกหลวงของทางการ แต่เขาก็ตั้งใจว่าจะขอเป็นส่วนร่วมในการบันทึกเรื่องราวแห่งการสูญเสียเพื่อเป็นสักขีพยานแห่งความรักที่มีต่อลูกสาว อีกทั้งต่อชีวิตที่หายไปและความตายที่ไม่หายไปไหน คอยติดตามเขาและครอบครัวเป็นเงาตามตัว:

¹¹ Alexievich, Svetlana. *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster*. Trans. and Preface. Keith Gessen (New York: Picador, 2006), p. 31.

¹² *Ibid.*, p. 32.

สเวียตลานา อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

ลูกสาวของฉันอายุหกขวบ ฉันกำลังเตรียมให้เธอเข้านอนบนเตียง และเธอก็กระซิบในหูฉันว่า “พ่อจ๋า หนูอยากมีชีวิตอยู่ หนูยังเล็กนัก” และฉันก็หลงคิดมาตลอดว่าลูกไม่เข้าใจอะไร

เราวางร่างลูกไว้บนบานประตู... ประตูที่พ่อของฉันเคยนอน จนพวกเขาเอาโลงศพเล็กๆ ออกมา โลงศพนั้นเล็กเหมือนกล่องที่ไว้ใส่ตุ๊กตายักษ์ ฉันอยากจะให้เรื่องนี้เป็นสักขีพยาน ลูกสาวของฉันตายเพราะเซอร์โนบิล และพวกนั้นอยากให้เราลืมทุกสิ่ง

[My daughter was six years old. I'm putting her to bed, and she whispers in my ear: "Daddy, I want to live, I'm still little." And I had thought she didn't understand anything.

We put her on the door... on the door that my father lay on. Until they brought a little coffin. It was small, like the box for a large doll.

I want to bear witness: my daughter died from Chernobyl. And they want us to forget about it.]¹³

เรื่องราวที่ฟังดูเหนือจริงแต่แท้จริงนั้นเป็นความจริงอันเจ็บปวดได้รับดัดแปลงเป็นภาพยนตร์สั้น (short film) กำกับโดยฮวนิตา วิลสัน (Juanita Wilson) ผู้กำกับชาวไอร์แลนด์ ซึ่งได้รับเสนอชื่อเข้ารับรางวัลออสการ์ (Academy Award) ประจำปีพ.ศ. 2553

4. Время секунд хэнд [วรีมยา เซกอนต์ เคนต์] หรือ “เวลามือสอง”¹⁴

ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2556 ชื่อฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ *Time Second Hand* คาดว่าจะแล้วเสร็จและตีพิมพ์ พ.ศ. 2559 หนังสือเล่มนี้บันทึก

¹³ Ibid., p. 33.

¹⁴ ส่วนวนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

เรื่องเล่าของผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ระบอบโซเวียต อีกทั้งนำเสนอทวิเคราะห์ชีวิต และห้วงคำนึงของผู้คนภายหลังระบอบโซเวียตล่มสลาย

ฉันสำรวจระบอบสังคมนิยมใน “บ้าน” เพราะแม้ระบอบสังคมนิยมแบบทางการนั้นได้หายไปพร้อมกับพิธีต่างๆ และเสื้อผ้า แต่มันยังอยู่ในเบื้องลึกของมนุษย์ เมื่อยี่สิบถึงยี่สิบห้าปีที่แล้วเราคิดอย่างอาจหาญและไร้เดียงสาเสียเหลือเกินว่าเราจะอำลาประสบการณ์อันเลวร้ายและแทบจะไร้มนุษยธรรมอย่างง่ายดาย

การณักลับเป็นว่า มันไม่ง่ายเลย “มนุษย์สีแดง” ยังมีชีวิตอยู่ในตัวของเรา

[I explore “home” socialism because all official socialism disappeared along with its rituals and dress. But it remains in the depths of human beings. We boldly and naively thought 20 to 25 years ago that it would be easy to part with that terrible, almost inhuman experience.

But as it turns out, it’s not. The “red man” is still alive in us.]¹⁵

ในประเทศที่ยังหนีไม่พ้นเงาเผด็จการและเบ็ดเสร็จนิยมแห่งอดีตอย่างเบลารุส ความเป็น “มนุษย์สีแดง” ผู้จำทนและจำนนต่อความไม่เป็นธรรมและอำนาจกดขี่ยังคงตามหลอกหลอนมีเพียงในรูปแบบระบอบการปกครองของผู้นำเผด็จการในปัจจุบัน แต่ในรูปแบบของความคิดและอารมณ์แห่งห้วงคำนึงเบื้องลึกอีกด้วย สเวียตลานา อเล็กซีเยวิช บันทึกเรื่องราวและวิเคราะห์สภาวะแห่งการเป็น “มนุษย์สีแดง” หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่า *советский человек* “โซเวียตสกี เชโลเว็ก” (Sovietskiy chelovek)¹⁶ ซึ่งแปลตรงตัวว่า “มนุษย์

¹⁵ Yakovleva, Elena. “Saying a long farewell to the inner Red Man”. Russia beyond the Headlines. 14 October 2013. http://rbth.com/literature/2013/10/14/saying_a_long_farewell_to_the_inner_red_man_30791.html

¹⁶ Titarenko, Larissa. “Post-Soviet National Identity: Belarusian Approach-

โซเวียต” อันได้คนที่นิยามอัตลักษณ์ของตนหรือของกลุ่มโดยอิงกับคุณค่า ลักษณะ มุมมอง วาทกรรมและโฆษณาชวนเชื่อแห่งระบอบคอมมิวนิสต์ อิงแนวโน้ม การคิดเชิงวัตถุนิยม (materialism) และลัทธิส่วนรวมนิยมที่เน้นการถือครอง กรรมสิทธิ์ร่วมกัน (collectivism) นอกจากนี้ สำหรับประเทศที่เคยเป็นรัฐบริวาร ของโซเวียตอย่างเป็นทางการ อัตลักษณ์แห่งมนุษย์โซเวียตยังสะท้อนในความรู้สึกโหยหาอดีต (nostalgia) สะท้อนในทัศนคติที่เห็นคุณค่าของอดีตที่เลือนหายไปด้วยบรรยากาศช่วงเวลา ก่อนที่กำแพงเบอร์ลินจะล่มสลายหรือก่อนที่ระบอบโซเวียตจะล่มสลายอย่าง เป็นทางการ บรรดามนุษย์โซเวียตนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเห็นด้วยหรือสนับสนุน ระบอบคอมมิวนิสต์ที่ล่มสลายไปเหมือนกันทุกคน แต่เนื่องจากเวลาในห้วงคำนึง ซึ่งยึดโยงกับระบอบในอดีตนั้นไม่ตรงกับเวลาในโลกความเป็นจริงแห่งการเปิด ประเทศ เปิดพรมแดนเพื่อการค้าเสรี มนุษย์โซเวียตนั้นจะต้องรับมือกับ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและต้องพยายามกำหนดนิยามค่าต่างๆ เช่น เสรีภาพ ปัจเจกชน ซึ่งล้วนเป็นค่าที่ใช้เคยใช้เป็นส่วนหนึ่งของโฆษณาชวนเชื่อทาง การเมือง เป็นค่าที่ตนไม่เคยมีสิทธิและอำนาจ (agency) ที่จะกำหนดนิยาม โดยอิสระเสรีมาก่อนในอดีต

5. *Заچارованные смертью* [ซาชาโรวานนเย สเมอร์ชยู] หรือ “มนตราแห่งมรณา”¹⁷

ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2536 (ยังไม่มีฉบับแปลภาษาอังกฤษที่สมบูรณ์) เป็นเรื่องราวของกลุ่มคนที่รู้จักและเกี่ยวพันกับผู้ที่ถูกตัดสินให้ฆ่าตัวตาย สเวียตลานา อเล็กซีเยวิชไม่ได้มุ่งสนใจเหตุการณ์การฆ่าตัวตายหรือเน้นสาเหตุและรายละเอียด การตายมากเท่ากับที่สนใจสำรวจเรื่องราวที่อยู่เบื้องหลังปัจเจกชนผู้เลือกทาง แห่งความตาย ทางแห่งการลาและลืมโลกที่ตนเกิดมา อีกทั้งปัจเจกชนที่ต้อง รับมือกับความสูญเสีย ดังสะท้อนใน “เรื่องราวของผู้ชายที่บินได้เหมือนนก:

---

es and Paradoxes”. *Filosofija. Sociologija*. 2007. T. 18. Nr. 4 (Vilnius: Lithuanian Academy of Sciences Publishers, 2007), p. 85.

¹⁷ สำนวนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

อิวาน มาโชเวตซ์—นักศึกษาปริญญาบัณฑิตจากภาควิชาปรัชญา [“The Story of the Man Who Flew Like a Bird: Ivan Mashovets—Graduate Student of the Philosophy Department]”¹⁸ หนังสือเล่มนี้มีเพียงรวบรวมคำบอกเล่าจากพยานและเพื่อนของผู้ที่ฆ่าตัวตาย แต่ยังไม่ชี้ให้เห็นว่าในกลวิธีการเล่าเรื่องนั้น ผู้ที่มีชีวิตอยู่จะต้องรับมือกับประสบการณ์ที่มีร่วมกับผู้ตายและสายสัมพันธ์ภาพกับผู้ตายที่ตามหลอกหลอนอย่างไร มีทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นความตาย สังคม และค่านิยมในโลกปัจจุบันอย่างไร:

จากคำบอกเล่าของเพื่อนคนหนึ่งชื่อวลาดีมีร์ สตานียูเควิช นักศึกษาปริญญาบัณฑิตจากภาควิชาปรัชญา:

... เขาอยากจะทำอะไรโดยที่ไม่มีใครทันสังเกตอยู่แล้ว ตอนนั้นเป็นช่วงหัวค่ำ ช่วงสนทนา แต่นักเรียนหลายๆ คนในหอพักที่อยู่ใกล้เคียงเห็นตอนที่เขากระโดด เขาเปิดหน้าต่างต่างไว้กว้าง ยืนบนขอบหน้าต่างและมองลงมาข้างล่างอย่างนานสองนาน และแล้วก็หันหลังกลับและถีบตัวลงไปอย่างแรง และเขาก็เริ่มบิน... เขาบินลึกลงมาจากชั้นสิบสอง...

ผู้หญิงคนหนึ่งกำลังเดินผ่านพร้อมกับลูกชายตัวน้อย เด็กคนนั้นมองขึ้นมา:

“แม่ คุณผู้ชายคนนั้นกำลังบินเหมือนนก...”

เขาบินอยู่ประมาณห้าวินาที

From the account of his friend, Vladimir Staniukevich, graduate student in the Philosophy Department:

...He wanted to leave unnoticed, of course. It was evening.

Twilight. But several students in the nearby dormitory saw him

¹⁸ ผู้อ่านที่สนใจสามารถอ่านบทแปลภาษาอังกฤษของ “เรื่องราวของผู้ชายที่บินได้เหมือนนก: อิวาน มาโชเวตซ์—นักศึกษาปริญญาบัณฑิตจากภาควิชาปรัชญา” “The Story of the Man Who Flew Like a Bird: Ivan Mashovets—Graduate Student of the Philosophy Department” ที่คัดลอกจากหนังสือเล่มนี้ได้ที่

<http://www.nybooks.com/articles/archives/2015/nov/19/man-who-flew/>

jump. He opened his window wide, stood up on the sill, and looked down for a long time. Then he turned around, pushed hard, and flew... he flew from the twelfth floor...

A woman was passing by with a little boy. The youngster looked up:

"Mama, look, that man is flying like a bird..."

He flew for five seconds...¹⁹

เสียงของเพื่อนผู้ตายนั่นผสมกับเสียงของผู้ตายนราวกับว่าผู้ตายกำลังหลุดผ่านกระบอกเสียงของผู้ที่มีชีวิตอยู่ ผู้ตายนั่นกลับฟื้นคืนชีพผ่านการเล่าเรื่องและการถ่ายทอดความทรงจำ ในตัวบทที่คัดตอนมาเบื้องล่าง เราจะได้ยินเสียงและเงาตัวตนของอิวาน มาโชเวตซ์ แผงไปในน้ำเสียงของเพื่อน เงาแห่งอดีตนั้น ทาบหาประสานเป็นเนื้อเดียวกับเลือดเนื้อแห่งปัจจุบัน:

"ฉันเสนอหัวข้อสารนิพนธ์ใหม่กับอาจารย์ของเรา นั่นคือหัวข้อ 'สังคมนิยมในฐานะความผิดพลาดทางภูมิปัญญา' อาจารย์ตอบว่า 'ไร้สาระ' ประหนึ่งว่าฉันประสบความสำเร็จในการถอดรหัสพระคัมภีร์หรือปริศนาโลกแตก แต่นะ ไร้สาระทั้งในแง่รูปแบบและความคิดสร้างสรรค์ โดยเท่าเทียมกัน... ตาอาจารย์ลุ่มแกพิศวงงงวย นายรู้จักอาจารย์เขาดีนี่—อาจารย์ไม่เหมือนพวกคนหัวโบราณคร่ำครึ แต่สำหรับเขาแล้วทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้นเป็นโคกนาฏกรรมส่วนตัว ฉันจะต้องแก้สารนิพนธ์ แต่เขาจะแก้ชีวิตเขาได้อย่างไร"

"I proposed a new dissertation topic to our professor: 'Socialism as an Intellectual Mistake.' His response was: 'Nonsense'. As if I could decipher the Bible or the Apocalypse with equal success. Well, nonsense is a form of creativity, too..."

---

¹⁹ Alexievich, Svetlana. "The Man Who Flew". Trans. Jamey Gambrell. The New York Review of Books. 19 November 2015. <http://www.nybooks.com/articles/archives/2015/nov/19/man-who-flew/>

The old man was bewildered. You know him yourself—he's not one of those old farts, but everything that happened was a personal tragedy for him. I have to rewrite my dissertation, but how can he rewrite his life?...

คำบอกเล่านี้ไม่ใช่บทอธิบาย คำให้การ หรือข้อพิสูจน์ถึงแรงจูงใจในการฆ่าตัวตายเสมอไป (การที่อิวานตั้งคำถามระบอบอันนำไปสู่ความพยายามเปลี่ยนหัวข้อสารนิพนธ์ที่ไม่เป็นผล) หากเป็นหวังแห่งมนตรีสะกด หรือการเพ่งสมาธิไปที่ความทรงจำเกี่ยวกับผู้ตาย อันเป็นหวังที่ความจริงในใจของผู้เล่าและค่านิยมกระแสหลักของสังคมเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงออกมา (ผู้ตายอาจไม่มองว่าตนเป็นเหยื่อ แต่กลับมองว่าอาจารย์ซึ่งถูกระบอบล้างสมองนั้นเป็นเหยื่อที่แท้จริง) เมื่อมนุษย์เกี่ยวพันและโยงกันอย่างแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ นี่คือนหนทางที่เราจะสามารถฟังเสียงและเข้าใจเศษเสี้ยวส่วนหนึ่งของชีวิตผู้ตาย

นักเขียน “มีมิติ” ในยุโรปตะวันตก vs กระบอกเสียงแห่งยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกสมัยใหม่

การประกาศผลรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมประจำปี พ.ศ. 2558 นี้ อาจพลิกความคาดหมายของผู้อ่านในบรรณพิภพงานเขียนภาษาอังกฤษหรืองานเขียนที่แปลเป็นภาษาอังกฤษแห่งศตวรรษที่ 21 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านชาวไทยด้วยเหตุผลหลักสองประการ

ประการแรก เมื่อเทียบกับนักเขียน “ตัวเต็ง” คนอื่นๆ ซึ่งผู้อ่านงานวรรณกรรมโลกคุ้นเคยและคอยลุ้นให้ได้รับรางวัล เช่น ฮะรุกิ มุระกะมิ (Haruki Murakami) นักเขียนชาวญี่ปุ่นเจ้าของผลงานชื่อดัง เช่น เรื่อง *Kafka on the Shore* (ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2545) หรือชื่อฉบับแปลภาษาไทยของสำนักพิมพ์ก้ามหอยคือ *คาฟกา วิหาร์ นาคาคะ* และเรื่อง *1Q84* (ตีพิมพ์ระหว่างพ.ศ. 2552-2553) หรือชื่อฉบับแปลภาษาไทยของสำนักพิมพ์ก้ามหอยคือ *หนึ่งควแปดสี่* หรือ ูกิ วาธือองโก (Ngũgĩ wa Thiong'o) นักเขียนชาวเคนยาที่ผู้ศึกษาแนวคิด

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

โพลโคโลเนียล (Postcolonialism) ค้นเคย ด้วยเป็นตัวอย่างของนักเขียนที่ตัดสินใจเลือกเขียนภาษาท้องถิ่นแทนภาษาอังกฤษเพื่อแสดงจุดยืนทางความคิด ด้านลัทธิอาณานิคม กูเกี วาธองโกเป็นเจ้าของผลงานนวนิยายหลายเล่ม เช่น *A Grain of Wheat* หรือ *เมล็ดพันธุ์แห่งข้าวสาลี*²⁰ (ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2510) และงานเขียนเชิงวิพากษ์ เช่น *Decolonising the Mind: The Politics of Language in African Literature* หรือ *การปลดแอกอาณานิคมแห่งปัญญา: หลักการแห่งการใช้ภาษาในวรรณคดีแอฟริกัน*²¹ (ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. 1986) แล้วกล่าวได้ว่าสเวียตลانا อเล็กซีเยวิช และผลงานของนักเขียนผู้ไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งหมดนี้เป็นภาพสะท้อนของโหวในการเรียนการสอนและการสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์โลก ประวัติศาสตร์สงคราม อีกทั้งประวัติศาสตร์แห่งภูมิภาคยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์เบลารุส และยูเครน

ประการที่สอง สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชนับเป็นนักเขียนงานสารคดีอิงเรื่องจริง (non-fiction) ในรอบกว่าครึ่งศตวรรษที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ นักเขียนส่วนมากที่ได้รับรางวัลอันมีชื่อเสียงระดับโลก เช่น รัดยาร์ด คิปลิง (Rudyard Kipling) กวีชาวอังกฤษเกิดที่อินเดีย วิลเลียม บัตเลอร์ เยตส์ (William Butler Yeats) กวีชาวไอร์แลนด์ และ ที.เอส. เอเลียต (T.S. Eliot) กวีชาวอังกฤษเกิดที่สหรัฐอเมริกา ล้วนเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงด้านบทกวีหรือบันเทิงคดี (fiction) ทั้งสิ้น ส่วนนักเขียนสารคดีผู้มีชื่อเสียงที่ได้รับรางวัลโนเบลก่อนหน้า สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชนั้นได้แก่ เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) และ วินสตัน เชอร์ชิล (Winston Churchill)²² สเวียตลانا อเล็กซีเยวิช นอกจาก

²⁰ สำนวนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

²¹ Ibid.

²² Alter, Alexandra. "Svetlana Alexievich, Belarussian Voice of Survivors, Wins Nobel Prize in Literature". The New York Times. 8 October 2015. http://www.nytimes.com/2015/10/09/books/svetlana-alexievich-nobel-prize-literature.html?_r=0

จะเป็นชาวเบลารุสคนแรกที่ได้รับรางวัลโนเบลแล้ว ยังนับเป็นนักหนังสือพิมพ์คนแรกและสตรีลำดับที่ 14 ที่ได้รับรางวัลนี้อีกด้วย²³ ศาสตราจารย์ซารา ดานีอุส (Sara Danius) เลขาธิการแห่งสถาบันวิชาการสวีเดน (The Swedish Academy) กล่าวว่าสวีตลานา อเล็กซีเยวิชได้ “คิดค้นรูปแบบวรรณกรรมประเภทใหม่” (“she’s actually devised a new kind of literary genre”)²⁴ อันทำให้เป็นที่ประจักษ์ว่า “ความสำเร็จทางวรรณกรรมของเธอนั้นสะท้อนทั้งในระดับของเนื้อหาและรูปแบบ” (“Her literary achievement is material and also form”)²⁵ งานเขียนของสวีตลานา อเล็กซีเยวิชเป็นงานเขียนเชิงสารคดีที่เป็นผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นับครั้งไม่ถ้วน เป็นผลของการบรรจงเรียงร้อยเรื่องเล่าจากผู้คนที่เผชิญกับสงครามและสถานการณ์ภัยพิบัติที่พลิกผันชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้เธอเป็นนักเขียนที่มีสถานะเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์และเรื่องราวจากโลกแห่งการสูญเสีย แต่ทั้งนี้ การเขียนประเภทดังกล่าวเป็นส่วนผสมของการเปิดเผยข้อเท็จจริงและการเลือกเฟ้น เรียงลำดับและเรียบเรียงทางวรรณศิลป์อย่างเลี่ยงไม่ได้ จากบทสัมภาษณ์หนึ่ง ผู้อ่านได้ทราบว่ารูปแบบวิธีการเขียน “งานวรรณกรรมเชิงสารคดี” ซึ่งเป็นการเขียน “งานเขียนสารคดีเชิงวรรณกรรม/วรรณศิลป์” ในเวลาเดียวกันนั้น สวีตลานา อเล็กซีเยวิชได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีภาษารัสเซียซึ่งมีรากยึดโยงเหนียวแน่นในขนบวรรณคดีมุขปาฐะ: “ขนบการเล่าแบบนี้ กล่าวคือบันทึกเรื่องราวมุขปาฐะ และบันทึกน้ำเสียง/สุรเสียงอันมีชีวิตนั้น ได้ถูกวางรากฐานในวรรณคดีรัสเซียที่เขียน

²³ Segal, Corinne. “Svetlana Alexievich, investigative journalist from Belarus, wins Nobel Prize in Literature”. PBS.org. 8 October 2015. <http://www.pbs.org/newshour/rundown/svetlana-alexievich-investigative-journalist-belarus-wins-nobel-prize-literature/>

²⁴ Kellogg, Carolyn. “Svetlana Alexievich wins Nobel Prize in Literature”. Los Angeles Times. 8 October 2015. <http://www.latimes.com/books/jacketcopy/la-et-jc-nobel-prize-in-literature-svetlana-alexievich-20151007-story.html> บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

²⁵ Ibid.

สเวียตลานา อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

ขึ้นก่อนฉัน” (“The tradition of telling a story in this way, recording oral stories, living voices, has been laid down in Russian literature before me.”)²⁶ นอกจากนี้ นั้น สเวียตลานา อเล็กซีเยวิชยังกล่าวเสริมว่า

ฉันตระหนักว่าชีวิตได้มอบแบบฉบับเรื่องราวและการตีความมากมายหลายแบบเมื่อพินิจเหตุการณ์เดียวกันจนบันทึกคติหรือสารคดีเพียงมีรูปแบบเดียวนั้นมีอาจรองรับความหลากหลายนั้นๆ ได้ ฉันรู้สึกว่าคุณจำเป็นต้องหากวิธีเล่าเรื่องในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม ฉันตัดสินใจรวบรวมเสียงต่างๆ จากท้องถนน เนื้อหาที่เรียงรายรอบตัวฉัน ผู้คนแต่ละคนนั้นมอบตัวบทในแบบฉบับของตน ฉันตระหนักว่าคุณสามารถผลิตหนังสือจากตัวบทต่างๆ เหล่านี้

*(It occurred to me that life offers so many versions and interpretations of the same events that neither fiction nor document alone can keep up with its variety; I felt compelled to find a different narrative strategy. I decided to collect the voices from the street, the material lying about around me. Each person offers a text of his or her own. And realized I could make a book out of them.)*²⁷

ผู้อ่านอาจเข้าใจได้ว่า สเวียตลานา อเล็กซีเยวิช เป็นเพียง “เครื่องบันทึกเทป” ที่มีหน้าที่เก็บและรวบรวมเรื่องเล่าต่างๆ เท่านั้น ซึ่งไม่น่าจะเป็นคุณสมบัติของผู้ที่คู่ควรกับรางวัลโนเบล อันเป็นรางวัลที่พิจารณาจากผลงานทั้งหมดที่ผลิตมาทั้งชีวิต กรอบวิธีวิเคราะห์เรื่องเล่า (narrative) แนวโพสต์โมเดิร์นนิสม์ (postmodernism) กลับเผยให้เห็นเบื้องหลังแห่งคิดสรรเรื่องราวและจัดเรียงองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันกลายเป็นเรื่องราวที่ดูจะเป็นเรื่องราวแบบฉบับ

²⁶ Lucic, Ana. “A Conversation with Svetlana Alexievich”. *Dalkey Archive Press*. <http://www.dalkeyarchive.com/a-conversation-with-svetlana-alexievich-by-ana-lucic/> บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

²⁷ Ibid.

สัมบูรณ์หนึ่งเดียว ที่เรียกว่า “อภิมหาพรรณนา” (metanarrative/grand narrative) ประเด็นนี้ ฌ็อง-ฟร็องซัวส์ เลียวตาร์ด (Jean Francoise Lyotard) กล่าวสรุปว่า “นี่อาจเป็นการย่อให้ง่ายจนสุดโต่ง แต่ข้าพเจ้านิยามโพสต์โมเดิร์นว่า ความกังขาในอภิมหาพรรณนาต่างๆ” [“Simplifying to the extreme, I define postmodern as incredulity toward metanarratives.”]²⁸ เรื่องเล่าต่างๆ นั้นแม้จะอิงข้อเท็จจริงเพียงใด แต่ในขั้นตอนการถ่ายทอดให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านนั้น วรรณศิลป์หรือศิลปะแห่งการบรรยายและพรรณนาให้เห็นภาพนั้นแทบจะแยกออกมาจากเนื้อหาไม่ได้ จึงไม่น่าประหลาดใจที่สเวียตลানা อเล็กซีเยวิชแสดงความตระหนักรู้ถึงการไม่มีอยู่จริงของเรื่องราวอิงข้อเท็จจริงอันบริสุทธิ์สัมบูรณ์ในงานเขียน นี้เองเป็นปัจจัยที่ทำให้งานเขียนของเธอมีเอกลักษณ์และสะท้อนศาสตร์และศิลป์แห่งการคิดค้นรูปแบบวรรณกรรมใหม่ที่ผสมผสานสารคดีและบันเทิงคดีอย่างลงตัว:

บทบาทหน้าที่ของฉันไม่ใช่เป็นแค่หูที่คอยแอบฟังผู้คนพูดคุยกันตามท้องถนน แต่เป็นผู้สังเกตการณ์และนักคิด เมื่อมองจากภายนอกกรรมวิธีดังกล่าวอาจดูจะทำได้ง่ายดาย กล่าวคือผู้คนเล่าเรื่องราวของพวกเขาให้ฉันฟังเฉยๆ เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงมันไม่ได้ง่ายเช่นนั้น คำถาม วิธีการถามของผู้ถาม สิ่งที่ถูกถามได้ยินและองค์ประกอบที่ฉันคัดเลือกจากบทสัมภาษณ์ล้วนสำคัญ ฉันคิดว่าคุณคงไม่สามารถสื่อสะท้อนขอบเขตอันกว้างเหนือกำหนดแห่งชีวิตได้หากปราศจากข้อเท็จจริง หากปราศจากหลักฐานแห่งมนุษย์รองรับ ภาพนั้นคงจะไม่สมบูรณ์

(My role is not just that of an ear eavesdropping in the street, but also that of an observer and thinker. To an outsider it may seem a simple process: people just told me their

²⁸ Lyotard, Jean-François. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Trans. Geoff Bennington and Brian Massumi. Foreword. Fredric Jameson. *Theory and History of Literature*. Vol. 10 (Manchester: Manchester University Press, 1985), p. xxiv.

stories. But it's not really so simple. It's important what you ask and how you ask it and what you hear and what you select from the interview. I think you can't really reflect life's broad scope without the documentation, without the human evidence. The picture will not be complete.)²⁹

หากจะเข้าใจความหมายอันยิ่งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์แห่งการตัดสินใจมอบรางวัลโนเบลให้กับนักเขียนจากประเทศเล็กๆ ไร้อำนาจ ผู้ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศไทยและในบรรณพิภพวรรณกรรมภาษาอังกฤษอย่างสเวียตลานา อเล็กซีเยวิชนี้ เราคงจะต้องทำความเข้าใจข้อที่ว่าแม้กระทั่งในบรรณพิภพแห่งภูมิภาคทางกายภาพและจินตภาพอย่างไร้ปกลางเอง ประวัติศาสตร์และวรรณคดีเบลารุสนั้นมักถูกลืมหรือถูกมองข้าม ควรค่าแก่การนำมาศึกษาเพื่อย้ำเตือนถึงประวัติศาสตร์แห่งระบอบเบ็ดเสร็จนิยมที่กำลังดำเนินต่อไปในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนบทความขอแนะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเบลารุสอันสะท้อนในงานวรรณกรรมจากสาธารณรัฐเช็กร่วมสมัย ดังนี้

ยุโรปตะวันออกในงานวรรณกรรมยุโรปกลาง: เบลารุสในงานเขียนของยาคิม โดปัล (Jáchym Topol)

ในนวนิยายดิสโทเปีย (dystopia) เรื่อง *Chladnou zemi* ["คลาดโนว์เซมี"] ซึ่งแปลตรงตัวว่า "ผืนดินแดนเย็นเยือก"³⁰ ของยาคิม โดปัล นักเขียนชาวเช็กร่วมสมัย (พ.ศ. 2505-) ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาเช็กเมื่อพ.ศ. 2552 หรือชื่อฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ *The Devil's Workshop* ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. 2556 ซึ่งหากอ่านดูเผินๆ นั้นดูจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวละครไร้นามที่เกิดที่เมืองเตรเชิน

²⁹ Lucic, Ana. "A Conversation with Svetlana Alexievich". *Dalkey Archive Press*. <http://www.dalkeyarchive.com/a-conversation-with-svetlana-alexievich-by-ana-lucic/>

³⁰ ส่วนแปลเป็นของผู้เขียนบทความนี้

(Terezín) ซึ่งเคยเป็นค่ายกักกันชาวยิวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัวละครเอกนั้นร่วมมือกับหัวหน้าชุมชนที่เกิดเมืองเดียวกันชื่อเลโบ (Lebo) ในการฟื้นฟูสภาพเมืองและชุมชนชาวเมืองไม่ให้รัฐเข้ามาขับไล่ผู้คนจากบ้านของตัวเองและไม่ให้รัฐทางที่เพื่อสร้างอนุสรณ์สถานค่ายกักกัน ทั้งนี้เพราะเลโบและตัวละครเอกปรารถนาให้ชุมชนที่เกิดและดำรงชีพในเมืองนี้ได้มีที่อยู่อาศัย ระหว่างที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์ระดมทุนเพื่อฟื้นฟูและป้องกันเมืองเตรเซิน ตัวละครเอกได้พบกับเพื่อนใหม่จากเบลารุส ชื่ออเล็กซ์ (Alex) และมารุชกา (Maruška) ทั้งสองคนพยายามหว่านล้อมให้ตัวละครเอกหนีออกจากเมืองเตรเซินและย้ายมาเบลารุสแทน โดยผู้อ่านทราบว่าเหตุผลคือเพื่อนชาวเบลารุสทั้งสองที่แท้จริงเป็นเจ้าของที่ (สายลับ) สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวที่นั่นต้องการแฟลชไดรฟ์ของตัวละครเอก อันเป็นแฟลชไดรฟ์ที่บรรจุรายชื่อและที่อยู่ของผู้รอดชีวิตจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว (holocaust) ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้บริจาคเงินเพื่อเมืองเตรเซินทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อที่เพื่อนเบลารุสจะได้คอยตามและติดต่อผู้คนในการระดมทุนสร้างพิพิธภัณฑ์ใหม่ที่เบลารุส พิพิธภัณฑ์ที่กำลังก่อสร้างนี้ชื่อว่า “โรงงานปีศาจ” (“Devil’s Workshop”) เปียพิพิธภัณฑ์ที่ตัวละครเบลารุสในนวนิยายตั้งใจให้เป็น “อนุสรณ์สถานแห่งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์แห่งยุโรป [European monument to genocide]”³¹ หรือ “จูราสสิคปาร์กแห่งความน่าสะพรึงกลัว พิพิธภัณฑ์แห่งระบอบเบ็ดเสร็จนิยม [a Jurassic Park of horror, a museum of totalitarianism]”³² จุดประสงค์หลักคือเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานให้กับเหตุการณ์ฆาตกรรมหมู่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชื่อคาติน (Khatyn) และเพื่อเก็บรวบรวมและจัดแสดงร่างดอง (embalmed bodies) ของผู้ที่รอดชีวิตจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เมื่อตัวละครพบร่างดองของเลโบในพิพิธภัณฑ์ใหม่นี้และค้นพบว่าเพื่อนชาวเบลารุสเป็นผู้ลักพาตัวและฆาตกรรมเลโบ จึงรีบหนีออกจากพิพิธภัณฑ์ แต่ก่อนที่ตัวละครเอกจะค้นพบความจริงอันน่าสยดสยอง ผู้อ่านจะ

³¹ Topol, Jáchym. *The Devil’s Workshop*. Trans. Alex Zucker (London: Portobello Books, 2013), p. 116.

³² *Ibid.*

เห็นว่าเพื่อนชาวเบลารุสทุกคนพยายามหว่านล้อมให้ตัวละครเอกหันมาช่วยประเทศที่ไม่เป็นที่รู้จักในสายตาประชาคมโลก ตัวละครคนหนึ่งถึงกับกล่าวตัดพ้อว่าประชาคมโลกรู้เรื่องความรุนแรงและโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในยุโรปกลาง หรือหากกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงคือที่สาธารณรัฐเช็กในปัจจุบัน แต่ไม่มีใครรู้ประวัติศาสตร์และสนใจยุโรปตะวันออก หรือหากกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงคือเบลารุสบ้านเกิด ซึ่งในปัจจุบันนั้นยังปกครองได้ระบอบเบ็ดเสร็จนิยมที่ยังไม่ตายหรือสลายไปพร้อมกับการล่มสลายของกำแพงเบอร์ลินและสหภาพโซเวียต: “‘เตเรซีนนั้นอยู่ในสารานุกรมทุกชุด อยู่ในตำราเรียนทุกเล่ม’ เขาพูดกับฉันคนเดียวตอนนี้ ‘พวกเราอยากมีที่ยืนอยู่บนแผนที่โลกเช่นกัน พวกเราเชื่อว่าคุณจะช่วยให้เราไปถึงจุดนั้น’ [‘Terezín is in every encyclopaedia, every textbook,’ he says, speaking now just to me. ‘We want to be on the world map too. We believe you can help us achieve that.’”³³ โลกนี้อาจเหมารวมว่าภูมิภาคที่อยู่ทางตะวันออกของ “ม่านเหล็ก”³⁴ นั้นมีลักษณะที่เหมือนกันโดย

³³ Topol, Jáchym. *The Devil's Workshop*. Trans. Alex Zucker (London: Portobello Books, 2013), p. 101.

³⁴ วินสตัน เชอร์ชิล (Winston Churchill) กล่าวปาฐกถาเรื่อง “แก่นกำลังแห่งสันติ” ที่เมืองฟุลตัน รัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1946 อันมีเนื้อความเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาและอังกฤษร่วมมือกันต่อต้านโซเวียต ปาฐกถาดังกล่าวเป็นที่มาของคำว่าม่านเหล็ก (iron curtain) และการแบ่งยุโรปเป็นสองขั้วโดยมีม่านเหล็กเป็นกำแพงจินตกรรมที่กั้นสองขั้วอำนาจแห่งสงครามเย็น (cold war) ดังนี้

จากเมืองสเตตตินในบอลติกไปจนถึงเมืองทริเอสเตในทะเลเอเดรียติก
ม่านเหล็กนั้นปกคลุมกันขวางดินแดนในภูมิภาค เบื้องหลังเส้นกันคือบรรดา
เมืองหลวงของรัฐโบราณแห่งยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก วอร์ซอ เบอร์ลิน
ปราก เวียนนา บูดาเปสต์ เบลเกรด บูคาเรสต์ และโซเฟีย เมืองที่มีชื่อเสียง
เหล่านี้และประชากรในบริเวณใกล้เคียงอยู่ในพื้นที่ที่ข้าพเจ้าจำต้องเรียกว่า
เขตแดนโซเวียต และเมืองและผู้คนมีเพียงอยู่ภายใต้อิทธิพลของโซเวียต
เท่านั้นแต่ยังอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมอันเด็ดขาดและยังยวดจากมอสโก

[From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron
curtain has descended across the Continent. Behind that line lie

สิ้นเชิง เผิปัญหาเหมือนกันโดยสิ้นเชิงในฐานะกลุ่มรัฐบริวารของโซเวียต (Eastern Bloc) เก้า แต่การณ์และความจริงกลับเป็นเช่นนั้นไม่

แม้พิพิธภัณฑ “โรงงานปีศาจ” อันเป็นพิพิธภัณฑที่จะเป็นสักขีพยานแห่งความโหดร้ายของระบอบสังคมนิยมและระบอบเผด็จการนั้นจะเป็นผลจากจินตนาการของนักเขียน แต่เหตุการณ์นองเลือดที่หมู่บ้านคาตินนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และเป็นโศกนาฏกรรมที่โลกสั่นและละลาย เหตุการณ์นี้เกิดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2485 กองทัพตำรวจกำลังหนุนชุดส์มานชาฟต์ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยชาวสลาฟที่ร่วมมือกับนาซีและเชลยศึกต่างๆ และกองกำลังพิเศษวาฟเฟิน-เอสเอส (Waffen-SS) นำโดยออสการ์ ดีร์เลวางเงอร์ (Oskar Dirlewanger) ได้ทรมานและสังหารพลเมืองชาวเบลารุสราว 149 คน ไม่เว้นแม้แต่เด็กและผู้หญิง วิธีการทรมานและสังหารของดีร์เลวางเงอร์คือกวาดต้อนชาวบ้านเข้าไปในยุ้งฉางและจุดไฟเผา เมื่อมีใครวิ่งหนีออกมา ก็สั่งให้ใช้ปืนกลยิงสังหารตัวละคนชาวเบลารุสคนหนึ่งเล่าว่า “การสังหารหมู่ที่คาตินนั้นถูกกวาดซ่อนไว้ได้เพราะพวกเยอรมันนั้นเรื่องอำนาจ แต่ผู้ที่กระทำการสังหารนั้นคือชาวรัสเซีย ชาวยูเครน และชาวลีธัวเนีย พวกนี้ทำไปเพื่อเงินและทุกคนก็เก็บจำความลับไว้เงียบ เพราะไม่มีใครอยากทำให้ปูตินโกรธ [It got swept under the rug because the Germans were in charge, but the ones who did the

---

all the capitals of the ancient states of Central and Eastern Europe. Warsaw, Berlin, Prague, Vienna, Budapest, Belgrade, Bucharest and Sofia, all these famous cities and the populations around them lie in what I must call the Soviet sphere, and all are subject in one form or another, not only to Soviet influence but to a very high and, in many cases, increasing measure of control from Moscow.]

(Churchill, Winston. “The Sinews of Peace”. NATO Online Library. http://www.nato.int/docu/speech/1946/s460305a_e.htm
บทแปลภาษาไทยจากตัวหนังสือทั้งหมดเป็นผู้เขียนบทความวิจัย)

killing were Russians, Ukrainians, Lithuanians. They did it for money, and everybody keeps quiet about it, because nobody wants to piss Putin off.]”³⁵ เมื่อเทียบกับเตเรซีนแล้ว คาคินเป็นสถานที่ลับแลที่ไม่มีใครรู้จัก ตัวละครชาวเบลารุสอีกคนหนึ่งรู้สึกเหลืออดและน้อยเนื้อต่ำใจถึงขนาดเอ่ยปากอุทานว่า

ช่างน่าอัปยศ! เขาโพล่ง พลังพุ่งกำปั้นไปบนโต๊ะ ที่ยุโรปตะวันออกพวกนั้นมีสถานที่ฝังศพจากสงคราม ค่ายกักกันต่างๆ นั้นผ่านการทำความสะอาดมาหลายชาติก่อนที่ดาเคาจะสามารถกินอะไรจากพื้นห้องได้ ข้ารู้ดี ข้าส่งผู้เชี่ยวชาญไปสืบสวนแล้ว... ดูเอาชวิตซ์ซี! พวกกระหรีโปแลนด์ พวกนั้นเป็นงาน โรงแรมเล็กๆ ดิจๆ สักแห่ง รถเมล์สายต่างๆ จากคราคูฟ ทัวร์ที่เอาชวิตซ์ รวมข้าวกลางวันด้วย: หัวสิบสองยูโรขอรับ นั่นคือวิธีที่เวิร์ค! แต่สุสานฝังศพของเราละ เรายังมีพวกอีกาที่คอยจิกกะโหลกคน และปีศาจเท่านั้นที่จะรู้ว่าใครเป็นใครในหลุมนั้นบ้าง มันช่างเป็นการฉีกทิ้งทำลายจิตวิญญาณมนุษย์เสียจริง

*[It's a disgrace! he says, slamming his fist down on the table. They've got burial sites from the war in Western Europe. The concentration camps were all cleaned up ages ago. In Dachau you can eat off the floor. I know, I had experts look into it... Look at Auschwitz! Those whores the Poles, they know how to do it. A nice little hotel, bus ride from Krakow, tour of Auschwitz, lunch included: fifty-two euros, please. That's how it works! And our burial sites? We've still got ravens pecking skulls, and the devil only knows who's in those pits. It tears at a man's soul.]*³⁶

³⁵ Topol, Jáchym. *The Devil's Workshop*. Trans. Alex Zucker (London: Portobello Books, 2013), p. 123.

³⁶ *Ibid*, 116.

ความไม่พอใจที่เบลารุสนั้นมีความเจริญทางสังคมและเศรษฐกิจไม่ทัดเทียมประเทศอื่นๆ ที่เคยเป็นรัฐบริวารโซเวียตนั้นทำให้ตัวละครเบลารุสในเรื่องเห็นว่าการสร้างพิพิธภัณฑ์ดิสโทเปียเป็นภารกิจรักชาติ แม้ว่าวิธีการลักพาตัวและฆาตกรรมเหยื่อเพื่อตบขวัญนั้นจะโหดร้ายมากแค่ไหนก็ตาม ยาคิม โดปิล ได้ผลิตงานเขียนเหนือจริงที่มีเค้าโครงความเป็นจริง เพราะเส้นกันแห่งขอบเขตศีลธรรมของระบอบเผด็จการที่น่าโดยอเล็กซานเดอร์ ลูกาเซงโก (Alexander Lukashenko) ผู้ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีและปกครองเบลารุสแบบเผด็จการตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 นั้นไม่เสถียรและแน่นอน นโยบายสนับสนุนรัฐบาลปูตินของเบลารุสนั้นล้วนเป็นผลจากจุดยืนทางการเมืองของลูกาเซงโกทั้งสิ้น สำหรับ ยาคิม โดปิล เบลารุสเป็นมากกว่าสถานที่ ด้วยเบลารุสนั้นเป็นสักขีพยานของระบอบเผด็จการที่ยังมีชีวิตและกำลังเจริญรุ่งเรือง ประเด็นนี้สะท้อนในบทบรรยายเปรียบเทียบกับกรุงมินสค์ (Minsk) เมืองหลวงของเบลารุส และกรุงปราก เมืองหลวงของสาธารณรัฐเช็ก:

นี่ มาร์ชกา ทำไม (ตีกรามบ้านช่อง) มันถึงได้ตั้งเป็นมุมเหมาะเจาะ
เช่นนี้ล่ะ ทุกอย่างสร้างใหม่หมด ที่เธอมีที่ปรากนะ โถ่ นั่นมันเทียบกันไม่ได้!
ตึกสองสามตึกถูกระเบิดเสียหายไป ที่นี่ สิ่งไหนที่พวกนาซีไม่ได้ระเบิด
หรือยังไม่เหลือชิ้นดี พวกโซเวียตก็มาทำลายล้างต่อ หลังสงครามเราต้อง
สร้างใหม่หมด ไม่มีอีกแล้วล่ะพวกดรอกชอกชอยมิดๆ ที่ผู้คนต้องอยู่กัน
อย่างเบียดเสียดแออัดเหมือนหนูในกรง ไม่อะ เรามีถนนหลวงที่กว้างใหญ่
ดิงาม เพื่อที่แดดจะได้ออกมาครอบคลุมทุกพื้นที่ โทษที่ที่ต้องพูดอย่างนั้นะ
แต่ที่ปรากสกปรกและเหม็นมากเลย

[Hey Maruška, what's with all the right angles here, anyway?

It's all rebuilt. What you had in Prague, pshaw, that was nothing! A couple of buildings bombed. Here whatever the Nazis didn't bomb or shoot to pieces, the Soviets finished off. After the war we had to rebuild. No more dark little alleys where people lived scrunched up like rats in a cage. No: nice

ลเวียตลานา อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

*wide boulevards. So the sun can get in everywhere. Sorry to say, but it's pretty dirty and smelly in Prague.]*³⁷

ปัจฉิมลิขิต: วรรณคดีและระบอบเผด็จการนิยม

การก่อร่างสร้าง “อนุสรณ์สถานแห่งความระทมทุกข์และความกล้าหาญ” ด้วยปลายปากกาของลเวียตลานา อเล็กซีเยวิชไม่ใช่การจดบันทึกเรื่องราวที่ได้ยินมาอย่างหุ่นยนต์หรือเครื่องยนตร์กลไกไร้ความคิดความรู้สึก หากกว่าจะได้ อิฐแต่ละก้อนอันจะนำมาโบกเรียงกันเป็นอนุสรณ์นั้น ผู้เขียนจะต้องเปิดใจรับฟัง เรื่องราวที่ไม่ง่ายที่จะรับฟัง เรื่องราวที่เต็มไปด้วยความเจ็บปวดสูญเสีย ครั้นเมื่อ รั้ววัตถุดิบแห่งเรื่องเล่าแล้ว นักเขียนจะต้องนำไปก่อร่างหล่ออิฐที่มีรูปทรงเป็น เอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามตัวบทชีวิตที่แตกต่างกันไป นำก้อนอิฐแห่งตัวบท ที่ซับซ้อนในตัวทั้งหมดมาคิดวิเคราะห์ วางแผนและจัดเรียงอย่างเป็นศิลปะ โดยไม่ละทิ้งความพยายามที่จะหาสมดุลระหว่างเสียงของตนและเสียงอันเปี่ยม ด้วยอารมณ์ความรู้สึกของของมวลชนที่ยากยิ่งที่ระบบสัญญาณอันมีแสนยานุภาพ และขอบเขตที่จำกัดจะรองรับจับความได้ครบถ้วน ลเวียตลานา อเล็กซีเยวิช เป็นมากกว่านักสารคดี หรือนักบันทึกคติ นอกจากนั้น ยังเป็นมากกว่านัก ประวัติศาสตร์อีกด้วย เพราะข้อเท็จจริงต่างๆ ของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นั้นสำคัญไม่เท่าความเป็นมนุษย์อันละเอียดอ่อนที่สะท้อนในความอดทนอดกลั้น อย่างหาที่สุดไม่ได้ของคนธรรมดาไร้อำนาจ และสะท้อนในความพยายามที่จะมีชีวิตอยู่รอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากสงคราม ภัยพิบัติ การกดขี่ การทรยศหักหลังและการโกหกหลอกลวงโดยผู้มีอำนาจ หนังสือของ ลเวียตลานา อเล็กซีเยวิชประสบความสำเร็จในการเปิดโปงความโหดร้ายและ ไร้หัวใจหัวใจแห่งระบอบเผด็จการที่องกามบนโลงสังกะสีที่จรรโลงลัทธิชาตินิยม อันหลอกลวง หนังสือของเธอประสบความสำเร็จในการพลิกอ่านร่องรอยแห่ง ความสูญเสียและชีวิตที่ถูกขโมยไปอย่างไม่เป็นธรรมที่จารึกบนบานประตูที่ใช้เป็น ฐานวางร่างอันไร้วิญญาณ อันเป็นมรดกตกทอดแห่งครอบครัวหลายยุคสมัยตั้งแต่

³⁷ Ibid., p. 85.

สงครามโลกจนถึงสงครามที่ลวงโลกในวิถีที่น่าอัปยศมากกว่าที่ผ่านมา หนังสือของสเวียตลانا อเล็กซีเยวิชประสบความสำเร็จในการเผยให้เห็นมือที่มองไม่เห็นที่มีส่วนผลักดันให้ชายและหญิงหลายคนบินเหมือนนกแม้จะได้ลิ้มชิมอิสรภาพเหมือนนกเพียงไม่กี่วันที่ ทั้งหลายทั้งมวลนี้ทำให้สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชเป็นนักเขียนที่เป็นภัยต่อระบอบที่มุ่งปิดทึบปิดตาประชาชน ไม่น่าแปลกที่งานเขียนของเธอถูกระงับพิมพ์และเผยแพร่ในเบลารุส เมื่อ พ.ศ. 2543 เธอย้ายไปอยู่ประเทศต่างๆ ในยุโรปไม่ว่าจะเป็นฝรั่งเศส เยอรมนี และสวีเดน เพิ่งจะเดินทางกลับมาประเทศบ้านเกิดเมื่อ พ.ศ. 2554 เท่านั้น เมื่อกลับมาแล้วถูกเพ่งเล็ง จึงตัดสินใจอยู่และทำงานเงียบๆ ภายหลังที่ผลรางวัลโนเบลเป็นที่รับรู้ในประเทศบ้านเกิด อเล็กซานเดอร์ ลูคาเซงโก กล่าวหาว่านักเขียนรางวัลโนเบลคนนี้ได้โยน “ปฏิภูมเต็มๆ หนึ่งถึง” ไปยังเบลารุส แต่เธอก็ได้ตอบว่างานของเธอนั้นมุ่งวิพากษ์วิจารณ์ระบอบเผด็จการ ไม่ได้มุ่งโจมตีผู้คนที่ตกอยู่ใต้ระบอบ³⁸

สเวียตลانا อเล็กซีเยวิชกล่าวทิ้งท้ายว่า “ฉันค้นชีวิตเพื่อหาความเห็นต่างๆ เสาะหานัยและรายละเอียดต่างๆ เนื่องจากฉันสนใจชีวิต ไม่ได้สนใจเหตุการณ์ในตัวของตัวเอง ไม่สนใจสงครามในตัวของตัวเอง ไม่สนใจเชอร์โนบิลในตัวของตัวเอง ไม่สนใจการฆ่าตัวตายในตัวของตัวเอง ที่ฉันสนใจคือสิ่งที่เกิดกับมนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ในยุคสมัยของเรา [I'm searching life for observations, nuances, details. Because my interest in life is not the event as such, not war as such, not Chernobyl as such, not suicide as such. What I am interested in is what happens to the human being, what happens to it in of our time.]”³⁹ และความเข้าใจมนุษย์นี้

³⁸ Marples, David. “Belarusian Writers and the Soviet Past”. Belarus Digest. 2 November 2015.

<http://belarusdigest.com/story/belarusian-writers-and-soviet-past-23621>

³⁹ Alexievich, Svetlana. “A Search for Eternal Man: In Lieu of Biography”. Voices from Big Utopia. 2006. <http://alexievich.info/indexEN.html> บทแปลภาษาไทยจากตัวบทนี้ทั้งหมดเป็นของผู้เขียนบทความ

สเวียตลานา อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

อาจนำไปสู่ความเข้าใจสภาพการณ์และทัศนคติที่ทุกวันนี้ยังคงเป็นโชครวนที่ ทำให้ผู้คนยังคงติดกับและตกเป็นทาสของระบอบเผด็จการ ในบทสัมภาษณ์หนึ่ง เธอตั้งคำถามและยกประเด็นสำคัญที่ดั่งสะท้อนในงานเขียนของเธอทุกงาน ดังนี้

เรื่องเดียวที่ฉันรู้สึกเจ็บปวดคือเหตุใดเราถึงไม่เรียนรู้จากความทุกข์
ทรมานที่ผ่านมา เหตุใดเราไม่ลุกขึ้นมาพูดว่าฉันไม่ยอมเป็นทาส(ระบอบ)
อีกต่อไป เหตุใดเราต้องทนทุกข์ทรมานครั้งแล้วครั้งเล่า เหตุใดมันถึงกลายเป็น
ภาระและชะตากรรมของเรา... ฉันไม่มีคำตอบ แต่ฉันอยากให้หนังสือ
ที่ฉันเขียนคอยกระตุ้นและผลักดันให้ผู้อ่านตั้งคำถามเหล่านี้กับตัวเอง (และ
หาคำตอบด้วยตัวเอง)

*[The only thing that pains me is why haven't we learnt
from all the suffering, why can't we say, "I don't want to be
a slave anymore", why do we suffer again and again, why
does this remain our burden and fate? ...I want my books
to motivate readers to think about these questions for
themselves.]⁴⁰*

เรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสียนี้อาจจะช่วยกระตุ้นสติที่เรากำลังจะ
สูญเสีย อนุสรณ์สถานแห่งบาดแผลและความรุนแรงที่ก่อร่างสร้างด้วยตัวอักษร
เสียงและชีวิตของปัจเจกชนหลายๆ คนนั้น ไม่ได้มีไว้เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์และ
ผู้คนในอดีตมากเกินไปเพื่อเยียวยาและพิทักษ์รักษาความหวังที่ยังพอมีหลงเหลือ
อยู่ในจิตวิญญาณมนุษย์ที่ผ่านความทุกข์ยากอย่างทรงพลังและน่าอัศจรรย์
ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่นักเขียนรางวัลโนเบล สเวียตลานา อเล็กซีเยวิชจากเบลารุส
มอบแด่มวลมนุษยชาติ

---

⁴⁰ von Nahmen, Alexandra. "Writing for Peace: How Mighty is the Pen?". In the Interview: The Award-Winning Writer Svetlana Alexievich. *Deutsche Welle*. 12 October 2013. <http://www.dw.com/en/writing-for-peace-how-mighty-is-the-pen/a-17154291>

บรรณานุกรม

- Alexievich, Svetlana. "A Search for Eternal Man: In Lieu of Biography". *Voices from Big Utopia*. 2006. <http://alexievich.info/indexEN.html>
- . "Introduction (from *War's Unwomanly Face* by Svetlana Alexievich)". Trans. Keith Hammond and Lyudmilla Lezhneva. *Marxists.org*. Transcribed and HTML Markup. Sally Ryan. <https://www.marxists.org/subject/women/subject/war/wuf00.htm>
- . "The Man Who Flew". Trans. Jamey Gambrell. *The New York Review of Books*. 19 November 2015. <http://www.nybooks.com/articles/archives/2015/nov/19/man-who-flew/>
- . *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster*. Trans. and Preface. Keith Gessen. New York: Picador, 2006.
- . *Zinky Boys: Soviet Voices from the Afghanistan War*. Trans. Julia and Robin Whitby. Intro. Larry Heinemann. New York: W.W. Norton & Company, 1992.
- Alter, Alexandra. "Svetlana Alexievich, Belarussian Voice of Survivors, Wins Nobel Prize in Literature". *The New York Times*. 8 October 2015. http://www.nytimes.com/2015/10/09/books/svetlana-alexievich-nobel-prize-literature.html?_r=0 Churchill, Winston. "The Sinews of Peace". *NATO Online Library*. http://www.nato.int/docu/speech/1946/s460305a_e.htm Heinemann, Larry. "Introduction". *Zinky Boys: Soviet Voices from the Afghanistan War*. Svetlana

สเวียตลানা อเล็กซีเยวิช และเรื่องเล่าจากโลกแห่งการสูญเสีย

Alexievich, Trans. Julia and Robin Whitby. Intro. Larry Heineman. New York: W.W. Norton & Company, 1992: pp. vii-xiv.

Gessen, Keith. "Translator's Preface". *Voices from Chernobyl: The Oral History of a Nuclear Disaster*. Svetlana Alexievich. Trans. and Preface. Keith Gessen. New York: Picador, 2006: pp. ix-xiii.

Kellogg, Carolyn. "Svetlana Alexievich wins Nobel Prize in Literature". *Los Angeles Times*. 8 October 2015. <http://www.latimes.com/books/jacketcopy/la-et-jc-nobel-prize-in-literature-svetlana-alexievich-20151007-story.html>

Lucic, Ana. "A Conversation with Svetlana Alexievich". *Dalkey Archive Press*. <http://www.dalkeyarchive.com/a-conversation-with-svetlana-alexievich-by-ana-lucic/>

Lyotard, Jean-François. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Trans. Geoff Bennington and Brian Massumi. Foreword. Fredric Jameson. Theory and History of Literature. Vol. 10. Manchester: Manchester University Press, 1985.

Marples, David. "Belarusian Writers and the Soviet Past". *Belarus Digest*. 2 November 2015. <http://belarusdigest.com/story/belarusian-writers-and-soviet-past-23621> von Nahmen, Alexandra. "Writing for Peace: How Mighty is the Pen?". In the Interview: The Award-Winning Writer Svetlana Alexievich. *Deutsche Welle*. 12 October 2013. <http://www.dw.com/en/writing-for-peace-how-mighty-is-the-pen/a-17154291>

Segal, Corinne. "Svetlana Alexievich, investigative journalist from Belarus, wins Nobel Prize in Literature". *PBS.org*. 8 October 2015. <http://www.pbs.org/newshour/rundown/svetlana-alexievich-investigative-journalist-belarus-wins-nobel-prize-literature/> "The Nobel Prize in Literature 2015 Press Release". *Nobelprize.org*.

8 October 2015. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2015/press.html

Titarenko, Larissa. "Post-Soviet National Identity: Belarusian Approaches and Paradoxes". *Filosofija. Sociologija*. 2007. T. 18. Nr. 4 (Vilnius: Lithuanian Academy of Sciences Publishers, 2007), pp. 79–90.

Topol, Jáchym. *The Devil's Workshop*. Trans. Alex Zucker. London: Portobello Books, 2013.

Yákovleva, Elena. "Saying a long farewell to the inner Red Man". *Russia beyond the Headlines*. 14 October 2013. http://rbth.com/literature/2013/10/14/saying_a_long_farewell_to_the_inner_red_man_30791.html